

**MOKĖJIMO MOKYTIS KOMPETENCIJOS IR
MOTYVACIJOS SKATINIMAS KATALIKŲ TIKYBOS PAMOKOSE**

Parengė:

Ugdymo plėtotės centro metodininkė

Vilija Zeliankienė

Pavyzdžius teikė:

*Projekto „Mokinių pasiekimų ir pažangos vertinimo tobulinimas
dorinio, meninio ir kūno kultūros ugdymo procese“ mokyklų mokytojai*

Turinys

Mokinių mokymosi motyvai ir motyvavimo strategijos	3
Pirmoji motyvavimo strategija – dėmesys asmenybės poreikiams	3
Antroji strategija – teigiamų mokymosi nuostatų ir emocijų skatinimas	5
Trečioji strategija – ugdymo tikslų konkretinimas	6
Ketvirtoji strategija – ugdymo turinio prasmingumo ir įdomumo atskleidimas	7
Penktoji strategija – aktyvus mokinio vaidmuo ugdymo procese	9
Šeštoji strategija – išorinis motyvavimas taikant atlygius ir bausmes	11
Diskusijos klausimai metodinėje grupėje	13
Mokinių motyvavimo pavyzdžiai katalikų tikybos pamokose	14
Teigiamai motyvavęs vertinimo pavyzdys	14
Neigiamai motyvavęs vertinimas	15
Bendraklasių darbų komentarai ir vertinimas	16
Kaupiamojo vertinimo taikymas	17
Aktyvi grupinė veikla ir mokinio „indėlis“	18
Gražiausių darbų rinkimai ir apdovanojimai	21
Klaidas išsitaikanti klasė	23
Dėmesys mokinio nuomonei ir asmenybei	25
Informatyvūs pagyrimai	25
Vertinimo individualizavimas	25
Mokytojo atsakymas laišku	26
Pagarba mokinio privatumui	27
Teisingas atlygis – „dėlionė“	27
Sumuojamasis balas	28

Mokinių mokymosi motyvai ir motyvavimo strategijos

Viena iš svarbiausių sėkmingo ugdymo ir *mokėjimo mokytis* kompetencijos prielaidų – vaikų motyvacija mokytis. Šiuolaikinio ugdymo tikslas – ne vien suteikti dalyko žinių ir išugdyti gebėjimų, bet visų pirma motyvuoti mokinį sąmoningai mokytis visą gyvenimą ir ugdyti savimi pasitikinčią, atsakingą, kompetentingą asmenį. Jei mokinys nėra motyvuotas, negalima tikėtis gerų mokymosi rezultatų, deja, dažnai mokyklose susiduriama su problema, kad net ir gabūs mokiniai stokoja motyvacijos mokytis, ypač tų dalykų, kurie nėra vertinami pažymiu, testais ar egzaminais. Todėl čia pateiksime keletą ugdymo ir vertinimo strategijų, kurios gali būti veiksmingos remiantis ugdymo teorijomis ir siekiant skatinti mokinių vidinę, ne vien išoriškai sąlygotą mokymosi motyvaciją dorinio ugdymo procese.

Kas yra motyvacija?

Motyvacija – tai asmens elgesio, veiksnių ir veiklos skatinimo procesas, kurį sukelia tam tikri motyvai arba motyvų visuma. Mokymosi motyvų gali būti įvairių – tai vaiko asmenybės poreikiai, pasitikėjimas savimi, emocijos, požiūris į mokytoją ir dalyką, ugdymo tikslai, turinio prasmingumas, įdomumas, aktyvi veikla, vertinimo patyrimas kaip atlygis ar bausmė.

Pirmoji motyvavimo strategija – dėmesys asmenybės poreikiams

Gerai žinoma A. Maslow asmenybės raidos teorija, pagrįsta poreikių piramide. Pritaikę šią teoriją mokymosi procesui vertinti galime teigti, kad ugdymo turinys – tekstai, klausimai, užduotys ir iliustracijos – gali būti aktualus ir motyvuoti mokinį mokytis, jeigu visa tai padeda jam pažinti ir išreikšti pagrindinius asmenybės poreikius atsižvelgiant į amžių.

Saugumo ir sveikatos poreikis. Vaikai mėgsta tikroviškas, „realias“ gyvenimo situacijas, todėl pageidautina, kad mokytojas pateiktų vaikų bendraamžių elgesio ar gamtos gyvenimo pavyzdžių, vaizduojančių ir mokančių atpažinti rizikos situacijas, saugiai elgtis, tausoti sveikatą, branginti gyvybę ir visa tai su mokiniais aptarti.

Meilės ir pripažinimo poreikis. Mokytojas gali mokiniui padėti suprasti jo vaidmenį bendruomenėje, pateikti konkrečių pavyzdžių, iš kurių būtų matyti, kad vaikas yra mylimas šeimoje ir svarbus kaip grupės ir mokyklos bendruomenės narys. Parankios tokios užduotys, kurios ugdytų gebėjimus pažinti emocijas, reikšti jausmus įvairiais būdais, mokytis bendradarbiauti, dalytis ir padėti kitiems.

Bendravimo ir pagarbos poreikis. Mokiniai mėgsta diskutuoti ir išsakyti savo nuomonę, todėl mokytojo klausimai turėtų skatinti tai daryti ir išklaustyti klasės draugus, palyginti skirtingas nuomones (pavyzdžiui, berniukų ir mergaičių, tėvų ir vaikų ir t. t.). Puiku, jei mokytojas vertina ne vien žinias, bet ir gebėjimą diskutuoti, išklaustyti kitus, dialogiškai bendrauti. Iš mokinių gali būti reikalaujama savo mintis pagrįsti įvairiais šaltiniais, temą nagrinėti lyginant įvairių rašytojų požiūrius, jų mintis ir citatas komentuoti, interpretuoti, rengti debatus „už“ ir „prieš“.

Pažinimo poreikis. Mokinių dėmesį pirmiausia patraukia temos ir pamokos pavadinimas, todėl jis turėtų būti aiškus, aktualus ir padėti suvokti pagrindinį pamokos uždavinį-idėją – apie ką mokysimės, kad mokinių dėmesys kryptų į mokytojo tolesnį aiškinimą ir vadovėlio tekstą. Puiku, jei mokytojas pamokoje vertina mokinių gebėjimą kelti probleminius klausimus ir atlikti tyrinėjimo užduotis, o namų darbus – kiek mokinys geba ieškoti informacijos įvairiuose šaltiniuose. Tokia metodika skatina natūralų mokinių domėjimąsi nežinomais dalykais ir jų pažinimo poreikį. Mokiniai taip pat mėgsta sąlyginį vaizdumą (pavyzdžiui, aiškias spalvingas diagramas, grafines pateiktis, iliustracijas), kurios padeda geriau suprasti mokomąją medžiagą.

Estetiniai ir kūrybiniai poreikiai. Vaikai mėgsta svajoti, fantazuoti, išbandyti naujoves, todėl jiems turėtų būti pateikiama pakankamai kūrybinių užduočių (ne vien tiktai meninio ugdymo, bet ir kitų dalykų pamokose), kurios skatintų norą patiems kurti, piešti, vaidinti, fotografuoti ir t. t. Jausmus žadinantys panoraminiai paveikslėliai ir dideli vaizdai su ryškiomis spalvomis taip pat patinka mokiniams, todėl spalvingos iliustracijos, plakatai ir vaizdinės pateiktys skatina jų pastabumą ir nuostabą, gebėjimą grožėtis gamtos ir kultūros įvairove, vertinti gamtos paveldą ir meno kūrinius.

Saviugdos ir saviraiškos poreikis. Mokytojo vertinimas turėtų padėti mokiniui geriau pažinti ir suprasti savo gebėjimus ir pažangą, apmąstyti asmeninę raidos patirtį: augimą ir pokyčius, gerąsias savybes, galimybes, individualumą. Įsivertinti asmeninę pažangą padės aiškiai formuluojami konkrečios pamokos, temos ar skyriaus uždaviniai ir pabaigoje pateikti refleksijos klausimai ar nebaigti sakiniai: Ko išmokau?.. Man šioje pamokoje patiko ... Man sekasi... Štai ką aš sugebu... ir pan. Saviugdą gali paskatinti įdomių asmenybių pavyzdžiai ir klausimai- užduotys apie profesijas (pavyzdžiui, Kuo nori tapti užaugęs?).

Savarankiškumo ir iniciatyvumo poreikis. Veikti savarankiškai ir kryptingai siekti užsibrėžto tikslo skatina mokytojo pateiktos savarankiško darbo užduotys, taip pat siūloma projektinė veikla. Vaikui svarbu mokytis planuoti savo mokymosi veiklą ir atlikti darbą laiku. Savarankiškai ir protingai pasielgti padės tam tikrų atvejų aptarimas, todėl vadovėlyje naudinga modeliuoti ir

Kompetencijų ugdymo metodinė medžiaga
pavaizduoti įvairias pasirinkimo alternatyvas, dilemas ir problemines situacijas. „Sėkmės istorijos“ galėtų skatinti atkakliai siekti tikslo, mokytis iš klaidų ir nepasiduoti nusivylimui susidūrus su sunkumais, ieškoti būdų, kaip juos įveikti.

Dvasiniai ir moraliniai poreikiai. Vaikai mėgsta „rimtus pokalbius“ ir mąstyti „apie esmę“, bet jiems nepatinka moralizavimas. Pamokoje nebūtina vaizduoti „idealų“ pasaulį ar pateikti vien teigiamus etinius pavyzdžius. Visuomenė gali būti vaizduojama reprezentatyviai ir tikroviškai, keliant etinius klausimus, mokant analizuoti ir kritiškai vertinti poelgius, ugdant atsakomybę (pavyzdžiui, Pagalvok, kas būtų, jeigu...). Svarbu, kad būtų ugdomos asmens vertės, vaiko teisių ir atsakomybės, socialinių santykių (pagarbos, tolerancijos), tautiškumo ir pilietiškumo, gamtosaugos ir kultūros paveldo saugojimo ir kitos nuostatos. Mokytojui reikėtų vengti kategoriškų teiginių ir apibūdinimų, ypač stereotipų, pavyzdžiui, aptariant skirtingų lyčių, amžiaus grupių, rasių, tautybių, kultūrų, religijų, neįgalių žmonių santykius, imigrantų ar socialinės rizikos šeimas.

Antroji strategija – teigiamų mokymosi nuostatų ir emocijų skatinimas

Ugdymo teoretikas Robert R. Marzano motyvaciją priskiria prie aukščiausio lygio mąstymo asmenybės Ego sistemoje ir teigia, kad mokinio nuostata pradėti mokytis ir pasitikint imtis konkrečios užduoties, taip pat noras pagerinti savo kompetenciją konkrečioje žinių srityje priklauso nuo trijų veiksnių: požiūrio, įsitikinimų ir emocijų. Taigi mokytojas gali daryti įtaką mokinio bendrajai ir dalyko mokymosi motyvacijai, jei padeda jam apmąstyti ir įvertinti šiuos motyvus – jo požiūrį į dalyką, įsitikinimus ir emocijas.

Požiūris į dalyką. Mokinys turėtų suvokti dalyko žinias kaip svarbias ir suprasti, kodėl mokytis šio dalyko jam reikalinga, naudinga. Mokytojui svarbu stiprinti teigiamą požiūrį į mokomąjį dalyką. Įvertinti mokinio požiūrį padėtų mokytojo pateikti refleksiją skatinantys klausimai, pavyzdžiui:

Kiek šio mokomojo dalyko žinios tau svarbios? Kodėl taip manai?

Kiek, tavo nuomone, svarbūs šio dalyko gebėjimai?

Kodėl reikia mokytis?

Ko išmokai pamokose ir kas tau atrodo svarbiausia?

Kaip tu galėtum pritaikyti šio dalyko pamokose įgytas žinias, supratimą, gebėjimus ir kompetenciją už mokyklos ribų?

Kiek šis dalykas gali būti naudingas ir svarbus ateityje?

Veiksmingas pasitikėjimas. Mokinys turėtų suvokti, kad mokytis jam pravartu ir reikalinga, ir įsitikinti, kad jis turi būtinų gebėjimų. Įvertinti jo pasitikėjimą padės klausimai, pavyzdžiui:

Kiek ir kaip tu gali pagerinti savo pasiekimus šioje srityje?

Kiek pasitiki savimi ir bandai užduotis įveikti pats?

Kur prirėikus galėtum kreiptis pagalbos?

Kurie mokymosi būdai tau tinkamiausi?

Kaip galėtum tai atlikti geriau? ir kt.

Svarbu, kad mokinys įsitikintų, jog sudėtingesnės užduotys – tai galimybė daugiau išmokti; intelektas ir gebėjimai išugdomi, jie priklauso ne tik nuo įgimto talento, bet ir nuo pastangų bei laiko besimokant. Mokytojas galėtų būti pateikti ryškių asmenybių pavyzdžių, kurios savo pastangomis įveikė sunkumus ir pasiekė didelių laimėjimų.

Emocijos. Mokinio emocinė reakcija į dalyko turinį, žinias ir veiklą turėtų būti teigiama. Geras vaikų emocijas gali skatinti komiškos situacijos, geras mokytojo humoro jausmas, jausmų raiškos pratimai, linksmi ir judrūs žaidimai. Mokytojas gali pateikti vertinimo užduočių, kurios skatintų mokinį dalytis asmeniniais išgyvenimais, susijusiais su mokykla, klasės gyvenimu, draugais, mokymosi sėkme, bendradarbiavimu. Tačiau tokias užduotis reikėtų pateikti apgalvotai ir etiškai (pavyzdžiui, rašinėlių, dienoraščių rašymo, piešinių apie šeimą ir kt.), šalia užduoties sąlygos reikėtų paaiškinti, kad šis darbas skirtas tik pačiam mokiniui ar mokytojui, jo nereikės garsiai skaityti, apie jį pasakoti, jei mokinys nenorės, ir pan.

Įvertinti mokinio emocines reakcijas pamokoje padės mokytojo užduodami diagnostiniai klausimai, pavyzdžiui:

Kokių asociacijų tau kelia pamokoje aptarti įvykiai?

Kokiomis mintimis grįstos šios asociacijos? Kiek logiškos tos mintys?

Kokių jausmų tau kelia ši užduotis ar veikla, jei apskritai jausmų kyla?

Trečioji strategija – ugdymo tikslų konkretinimas

Tikslų teorijose (E. Locke ir kt.) pabrėžiama, kad žmonės imtis veiklos labiausiai motyvuoja racionalūs suvokiami tikslai. Viena iš svarbiausių mokytojo uždavinių, susijusių su motyvacija – padėti mokiniui numatyti aiškius tikslus, susijusius su konkrečiu mokomojo dalyko turiniu, ir ugdyti gebėjimą kelti mokymosi uždavinius.

Daugelis mokinių mokosi turėdami pakankamai bendrą, nelengvai pasiekiamą ir tolimą tikslą (pavyzdžiui, užaugę įgyti kokią nors profesiją), tačiau kai kurie apskritai tikslo neturi ir neįsivaizduoja konkrečių ugdymo tikslų.

Svarbi mokslininko Briano Primacko taisyklė – iš pradžių numatyti artimesnius tikslus. Šis gebėjimas susijęs su metakognityvine mąstymo sistema, kuri ne tik skatina mokinį elgtis taip, kad būtų pasiekti jam svarbūs tikslai, bet ir numatyti konkrečius mokymosi žingsnius.

Tikslų numatymas. Mokytojas mokiniui suprantama kalba temos ar pamokos pradžioje turėtų formuluoti konkrečius tikslus – mokymosi uždavinius. Pavyzdžiui, paaiškinti, ko bus mokomasi ir kaip bus dirbama per dalyko pamokas, užrašyti pamokos uždavinius ir numatyti priemones, kurių reikės sprendžiant uždavinius. Tikslai ir uždaviniai turėtų būti formuluojami atsižvelgiant į vaiko amžių ir gebėjimą savarankiškai jų siekti: kuo mokiniai jaunesni, tuo keliami „artimesni“ ir paprastesni tikslai. Puiku, jei mokytojas kelia skirtingo sudėtingumo tikslus ir diferencijuoja užduotis, kurios gali būti atitinkamai pažymėtos (pavyzdžiui, simboliais ar spalvomis) ir pritaikytos mokiniams pagal individualius gebėjimus.

Vyresni mokiniai skatinami sąmoningai siekti mokymosi tikslų. Pavyzdžiui, mokinio gebėjimą kelti tikslus ir metakognityvinį mąstymą paskatintų klausimai:

Kokį tikslą, susijusį su šia pamoka / tema / užduotimi pats sau keli?

Ką norėtum sužinoti, išmokti?

Kokį tyrimą atliksi, kad galėtum palyginti įvairias nuomones ir padaryti išvadas?

Nusakyk kilusią problemą ir pasiūlyk, kaip ją būtų galima spręsti.

Kokius šaltinius naudosi norėdamas patikrinti, ar teisinga ši informacija?

Sugalvok taisyklių, kaip reikia varžytis komandomis ir išvengti konfliktų.

Kokių tikiesi rezultatų bendradarbiaudamas grupėje?

„Minčių lietus“ – taip pat geras būdas prisiminti, ko mokiniai išmoko, ką jau žino ir kelti tolesnius kito etapo mokymosi tikslus. Mokytojas mokiniams gali siūlyti užduotį stulpeliu surašyti viską, ką jau žino apie tam tikrą objektą, temą arba dalyką. Tai surašius reikia apibraukti / pabraukti / pažymėti svarbiausius dalykus. Tada keliami tikslai, ko dar norėtusi išmokti, sužinoti.

Ketvirtoji strategija – ugdymo turinio prasmingumo ir įdomumo atskleidimas

Bene patvariausiai motyvacija yra susijusi su prasmingumo suvokimu. Mokymasis yra paviršutiniškas, kai mokomasi dėl to, kad išlaikytum testą, atsiskaitytum už namų darbus ar gautum pažymį per kontrolinį, įtiktum mokytojui ar pasiektum kokį kitą trumpalaikį tikslą. Svarbu ne vien tai, apie ką bus mokomasi (tematika), o dėl ko – kad mokiniams būtų aišku, kodėl jiems tam tikrų žinių ir gebėjimų reikia, kokia išmokimo nauda, praktinė reikšmė. Pamoka gali būti puikiai suplanuota ir turėti gražiausių tikslų, tačiau, jeigu mokinys nesuvokia mokymosi prasmės, jo

mokymasis nebus produktyvus. Jeigu pateikiama ypač sudėtinga teorinė mokymosi medžiaga ar sunkiai įveikiamos užduotys, mokiniai gali juos atmesti. Ir atvirkščiai, jeigu medžiaga ir užduotys – primityvūs, per lengvi, kartojama tik tai, ką mokiniai jau žino ar geba, jie gali nuobodžiauti ir manyti, kad veltui švaisto laiką.

Mokiniam padėtų geriau išmokti ir suprasti mokymosi prasmę žinių pritaikymo užduotys: pažįstamų situacijų, dėsniumų, principų ar sąvokų nagrinėjimas ir klausimai:

Kokiose situacijose tai būtų naudinga?

Kodėl pravartu tai pritaikyti praktiniame gyvenime?

Kokiame kontekste šios žinios būtų reikalingos? ir kt.

Neabejotina ir įdomumo reikšmė pamokoje. Tai nėra tik privalomos mokomosios medžiagos papildymas, o svarbus pamokos turinio ugdomas motyvas. Žinios ir įdomumas yra susiję – kad būtų įdomu, reikia šį tą išmanyti, o norint išmanyti, reikia domėtis. Mokytojo aiškinimas ir vadovėlio tekstai neturėtų būti atsakymų į neužduotus klausimus rinkiniai. Jei klausimų dar niekas neiškėlė, mokiniams neįdomu klausyti ar skaityti atsakymus.

Šiuo atveju svarbu, kad mokytojas taikytų sokratiškąjį euristinio mokymo principą. Taigi mokiniai turėtų būti skatinami patys kelti probleminius klausimus ir hipotezes, pavyzdžiui:

Sugalvokite ir patikrinkite hipotezę – kas būtų, jeigu...

Pasinaudodami iliustracijomis, sukurkite hipotezę apie šių žmonių tarpusavio santykius ir ją suvaidinkite vaidmenimis...

Perskaityt straipsnį, iškelkite hipotezę apie šių žmonių socialines nuostatas ir ją pagrįskite... ir kt.

Jeigu pačios žinios (faktai, sąvokos, reiškiniai, formulės, dėsniai ir t. t.) nėra savaime įdomios mokiniams, vis dėlto gali būti įdomus jų pateikimo kontekstas, pavyzdžiui, jas pristato žymūs žmonės ar herojai, informacija siejama su kelionėmis, ekskursijomis, olimpiadomis, moksliniais atradimais, tyrimais, etnokultūrinėmis tradicijomis ir pan. Tekstų skaitymas taptų įdomesnis, jei juos reiktų aptarti grupėse, papasakoti klasės draugams, išrinkti geriausią pasakotoją, paaiškinti, kodėl jį išrinko, ir kt. Mokiniam įdomu mokytis tuomet, kai skatinama mąstyti ir pažinti ne tik praeities kultūros paveldą ar istoriją, bet ir keliamas aktualios dabarties ir ateities problemos (pavyzdžiui, jaunimo gyvenimo, visuomenės raidos tendencijos, meno ar popkultūros raidos, mokslo ir technologijų pažangos, žiniasklaidos įtakos, sveikatos ir gyvenimo kokybės ir pan.) ir diskutuojama, kaip jas vertinti.

Penktoji strategija – aktyvus mokinio vaidmuo ugdymo procese

Pati mokymosi veikla gali būti maloni ir motyvuojanti, jeigu mokiniai įsitraukia į aktyvų ir kūrybingą procesą. Šis reiškinys ugdymo teoretiko (Mihaly Csikszentmihalyi ir kt.) vadinamas „srovė“ arba „optimalia patirtimi“. Kad mokymasis ar darbas teiktų džiaugsmo, tereikia tvarkyti tam tikrus mokymosi ar darbo aspektus – „optimizuoti patirtį“. „Srovė“ – tai būseną, kurios veikiami žmonės taip įsitraukia į kokią nors veiklą, kad jiems, atrodo, daugiau niekas neegzistuoja. Ši būseną jau savaime yra tokia maloni, kad žmonės sutinka ką nors atlikti net negalvodami apie atlygį ar įvertinimą, nes tiesiog nori veikti. Tai savaime motyvuojantis procesas. Pavyzdžiui, judrūs žaidimai, muzikos klausymas, piešimas, esė rašymas, kino žiūrėjimas, vaidyba, šokis, šventės organizavimas, galvosūkių sprendimas, kompiuteriniai žaidimai ir kitos veiklos gali tapti „srovės“ šaltiniu. Pagal šią „srovės“ teoriją galima pateikti metodinių rekomendacijų, kaip kurti mokomąsias priemones ir aplinką, pritaikyti užduotis, skatinant mokinių aktyvumą ir kūrybingumą.

Optimaliai parinktų mokomųjų užduočių seka. Aktyvinant mokymą, svarbu ne tai, kiek ir kokios informacijos įmanoma mokiniams pateikti per pamoką, bet svarbu, kaip mokiniai skatinami dirbti su šia informacija ir kokią motyvaciją mąstyti ir veikti jie susikuria. Todėl siekiant sužadinti mokinio motyvaciją galima derinti rimtas ir linksmas užduotis, pavyzdžiui: „Vaikai, atlikę šią užduotį, galėsite pažaisti jūsų mėgstamą žaidimą“ ir pan. Svarbu pasistengti rasti veiklą, kurią mokinys atlieka niekieno neverčiamas, kuri jam pačiam labai maloni. Naudinga derinti tai, kas yra malonu ir ką būtina išmokyti.

Jeigu mokytojas siekia, kad mokiniai mokytųsi ne paviršutiniškai, o stengtųsi siekti kuo geresnių rezultatų arba gerai suvoktų naują medžiagą, pamokos ar temos pradžioje galėtų pateikti tam tikrą susidomėjimą keliantį iššūkį – probleminį klausimą „Kas tai?“ ar mįslę, kurie motyvuotų mokinius sužinoti daugiau. Galima pateikti užduočių (žaidimų-galvosūkių), kurios pačios savaime skatintų mokinius būti aktyvius ir domėtis toliau pateikiama medžiaga: Sugalvokite kuo daugiau žodžių... Nupieškite kuo daugiau daiktų, kuriuos galima pagaminti iš... Pateikite kuo daugiau pavyzdžių apie... ir t. t. Jei pamokos pradžioje mokytojas pateikia probleminių klausimų, demonstruoja vaizdą ar plakatą, skatinančių „minčių lietu“ ir diskusiją, o tik po jų – mokytojas aiškina ar mokiniai skaito vadovėlio tekstą, mokymosi ir pažinimo motyvacijos aspektu laimima nauja kokybė. Probleminiai klausimai, užduotys ir žaidimai turėtų būti optimaliai pritaikyti tam tikriems mokinių gebėjimams ugdyti, neturėtų būti nei per daug sudėtingi, nei pernelyg paprasti. Reikėtų atsižvelgti į tai, kad berniukams ir mergaitėms patinka skirtingos veiklos ir judrieji

žaidimai. Jų trukmė per pamoką taip pat turėtų būti „optimali“ – nei per ilga, nei per trumpa, kad mokinių veikla nebūtų nutraukta tada, kai jie labiausiai į ją įsitraukę arba pernelyg ilgai išsiblaškę.

Nemotyvuotai parinktų mokomųjų užduočių seka. Tradicinė pamokų struktūra, kai į pirmą vietą iškeliamas mokytojo aiškinimas arba vadovėlio tekstas, o paskui – įvairiausi „priedai“ (klausimai, tekstų ištraukų skaitymas, vaizdų demonstravimas, praktinės užduotys) dažnai nėra veiksminga siekiant motyvuoti mokinius. Jei mokytojas arba vadovėlio autorius praneša „kaip buvo iš tikrųjų“, „kaip vyksta procesas“, „kas yra svarbiausia“, o visos kitos pamokos struktūrinės dalys parinktos taip, kad patvirtintų šias mintis, poreikio mąstyti pačiam mokiniui nėra. Bet koks bandymas sukurti intrigą, problemą tuomet, kai viskas jau paaiškinta, dvelkia dirbtinumu. Mokinys labai greitai supranta, kad jo mąstymui ir kūrybinei vaizduotei erdvės nėra, jis privalo mąstyti nurodyta kryptimi, gauti tas išvadas, kurių tikisi mokytojas, ir jas žino iš anksto. Tokią tradicinę pamoką skaitant vadovėlio autorių tekstą ir stengiantis jį įsiminti galima vadinti gana pasyviu ir tam tikra prasme – saugiu mokymosi procesu. Mokiniai tik seka mokytojo arba vadovėlio autoriaus mintį ir pasyviai įsimena ją. Deja, ne kiekvieną mokinį tai motyvuoja pasitikėti savo pradinėmis žiniomis ir savarankiškai mokytis, kritiškai mąstyti. Aktyvesnis mokinio vaidmuo pasireiškėtų, jei mokytojas pateiktų darbo su keliais informacijos šaltiniais ar meno kūriniais užduočių, pavyzdžiui: palyginti skirtingas interpretacijas tam tikra tema, ieškoti ir atrinkti tinkamų pamokai informacijos šaltinių arba dailės reprodukcijų, pristatyti pasirinktą kompozitorių ar filosofų klasės draugams ir pan.

Reikėtų atkreipti dėmesį ir į mokytojo arba vadovėlio autorinio teksto kalbą, nes vaikai nemėgsta ilgų sakinių ir ištisinių ilgų tekstų. Mokytojas bendrauja su atitinkamo amžiaus mokiniais: vaikais, paaugliais, jaunuoliais. Su kiekviena amžiaus grupe bendraujant reikalingas vis kitoks kalbos stilius. Net ir puikiausias kalbos stilius gali pabosti, jei jis nesikeičia ištisus metus. Monotonijos pavojų galima pašalinti pąvairinant pamoką kitomis – garsinėmis vaizdinėmis, IKT priemonėmis. Demonstruojama medžiaga turėtų ne tik pasyviai atspindėti pamokos temą, bet ir kelti asociacijų ir minčių: patys mokiniai turėtų būti skatinami interpretuoti įvairią vaizdinę informaciją, ją analizuoti ir kritiškai vertinti, atpažinti stereotipus. Tačiau per didelė užduočių ar iliustracijų įvairovė gali trukdyti suprasti pagrindinę mintį, pamokos medžiagą kai kuriems silpniau besimokantiems mokiniams.

Šeštoji strategija – išorinis motyvavimas taikant atlygius ir bausmes

Iki šiol paplitęs bihevioristinis požiūris (pagal J. Watsoną, B. F. Skinnerį ir kt.), kad mokymas ir mokymasis – tai išorės veiksnių sąlygojamas asmens elgesio valdymas kaupiantis patyrimui. Motyvacijos skatinimas nesiejamas su mąstymo procesais, o su refleksais: elgesio keitimo technika taikoma naudojant tam tikrą pastiprinimą, kuris gali būti teigiamas arba neigiamas ir suvokiamas kaip atlygis ar bausmė. Keli pagrindiniai bihevioristiniai elgesio motyvacijos formavimo principai gali išryškėti planuojant pamokas ir vertinimo sistemą.

Teigiamo pastiprinimo motyvai: mokytojas šiuo atveju vadovaujasi nuostata, kad už bet kurią veiklą turi būti atlyginta ir klausia mokinių, ką jie priimtų kaip atlygį ir dėl ko stengtųsi? Pavyzdžiui, mokytojai dažnai taiko kaupiamąjį vertinimą naudojant simbolius. Įvairių ženklų ar simbolių sistema gali ženklinti kontrolines vertinimo užduotis. Panašiai siūloma taikyti plusų ir minusų arba taškų sistemą, pavyzdžiui, mokiniai skatinami lenktyniauti, kuris surinks daugiau taškų arba plusų už įvairias atliktas užduotis ir veiklas. Mokinių motyvacija gali būti stiprinama pagyrimais, todėl mokytojas gali pateikti tam tikrą elgesio modelį (pavyzdį) ir pagirti už tokį vaikų poelgį. Teigiamas pastiprinimas „puiku!“, „šaunuolis!“, „labai gerai“, „gerai“ ir pan. dažnai taikomas pamokose kaip grįžtamasis ryšys už teisingai atliktas užduotis. Tačiau svarbu, kad pagyrimas būtų veiksmingas ir informatyvus – mokiniai turėtų žinoti, už ką konkrečiai jie yra pagirti ir ką reiškia užduotį atlikti „puikiai“, „gerai“ arba „šauniai“. Taip pat mokinius motyvuoja galimybė įsivertinti, kaip patiko pamokos tema ar konkreči užduotis. Pavyzdžiui, perskaičius tekstą ar atlikus užduotis pratybų sąsiuvinuose, mokiniams siūloma nuspalvinti atitinkamą „veiduką“ arba „šviesoforo“ spalvą ir šitaip įsivertinti, kaip sekėsi. Siekiant teigiamo poveikio motyvacijai ir piešiant „šypsenas“ svarbu aiškiai formuluoti konkrečios užduoties sąlygą ir kriterijus.

Neigiamo atsako ir elgesio koregavimo motyvai: vadovujamasi nuostata, kad elgesio, už kurį turėtų būti baudžiama, nereikėtų kartoti, o tinkamai numačius vertinimo sistemą (bausmes), galima išmokyti asmenį pakeisti savo elgesį. Jeigu mokytojas taiko simbolinį vertinimą ženklais (pavyzdžiui, pradinėse klasėse), netinkami poelgiai ar neteisingai atliktos užduotys gali būti žymimos atitinkamai, pavyzdžiui, šauktukais „!“ arba „juoduliais“. Tačiau ilgainiui mokiniai pripranta prie tokių ženklų ir gali nebekreipti dėmesio į juos, todėl reikėtų siekti vertinimo įvairovės ir kaitos. Siekiant koreguoti nepageidaujamą elgesį mokytojas galėtų pateikti aptarimui tam tikrų herojų ar vaikų bendraamžių poelgių ir iliustruoti situacijas, tačiau mokiniai turėtų patys diskutuoti ir jas įvertinti, kadangi neigiamos išankstinės mokytojo nuostatos ir pastabos nemotyvuoja, reikėtų vengti moralizavimo.

Vadovaujantis išorinio motyvavimo principu, kad elgesį reikia formuoti pamažu, dėmesys dažnai kreipiamas į užrašytas elgesio taisykles, pavyzdžiui, kaip elgtis pamokoje ir mokykloje, griežtai nurodomos jų nesilaikymo pasekmės. Tačiau teigiamo poveikio motyvacijai nepasiekama pernelyg akcentuojant bausmes arba piešiant „juodulius“. Gera metodika yra ta, kuri skatina mokinių mokymosi ir elgesio patyrimo refleksiją, t. y. patiems susitarti dėl taisyklių, daryti išvadas iš netinkamų poelgių, baigti nebaigtus sakinius: Supratau, kad... Jeigu pasielgčiau taip, vadinasi... Kitą kartą daryčiau kitaip... ir pan.

Atsargiai reikėtų pateikti dienoraščių rašymo ir tokias užduotis, kurios mokinius verčia pasidalyti asmeniniais išgyvenimais raštu arba viešai žodžiu. Ne kiekvienas mokinys išdrįs garsiai reikšti mintis ir jausmus, tai jam gali sukelti neigiamų emocijų, norą užsisklęsti savyje. Todėl pateikiant mokiniams asmeninę užduotį reikia paaiškinti, kaip šis darbas bus tikrinamas ir vertinamas. Mokytojas turėtų pabrėžti, kad šio darbo nereikės garsiai skaityti, jei mokiniai nenorės, t. y. patys vaikai pasirinks, koks patikrinimo būdas jiems priimtinas: ar perskaityti suolo draugui, ar tik mokytojui atiduoti savo darbą ir pan.

Apibendrinant galima teigti, kad šiuolaikiškai dirbantis mokytojas gali taikyti veiksmingas ugdymo strategijas ir priemones stiprindamas mokinių mokymosi motyvaciją: atsižvelgti į vaiko asmenybės poreikius, skatinti teigiamas mokymosi nuostatas ir emocijas, kelti aiškius ir prasmingus ugdymo tikslus, sudominti pamokų turiniu, aktyviai įtraukti mokinius į ugdymo procesą, mokyti remiantis mokinio patyrimu ir teikti konstruktyvų grįžtamąjį ryšį. Galima daryti išvadą, kad neformalus formuojamasis vertinimas yra orientuotas į vidinės motyvacijos skatinimą, o pažymiai – veikiau išorinio formalaus motyvavimo veiksniai. Svarbu stiprinti mokinių teigiamas mokymosi nuostatas ir pasitikėjimą savo gebėjimais, padėti išvengti išmokto bejėgiškumo jausmo.

Dorinio ugdymo mokytojams siūlome aptarti ir padiskutuoti metodinėje grupėje:

- *Kurie motyvacijos skatinimo būdai yra susiję su mokinių poreikiais (pavyzdžiui, pripažinimo, augimo, bendravimo, priklausomybės grupei ir kt.)?*
- *Kurie iš motyvacijos skatinimo būdų yra veiksmingi ugdymo tikslų požiūriu?*
- *Kodėl pernelyg tolimi ugdymo tikslai arba priskyrimas silpnesnei grupei gali sumažinti mokinių motyvaciją?*
- *Kaip Jūs motyvuojate mokinius imtis veiklos, kuri jiems atrodo „nuobodi“?*
- *Įvertinkite kaupiamojo vertinimo metodikos galimus pranašumus ir trūkumus.*
- *Kuriais atvejais vertinimas „įskaityta / neįskaityta“ arba pažymiais yra veiksmingas, o kuriais gali mažinti mokymosi motyvaciją ir kodėl?*
- *Kurie vertinimo būdai motyvuoja jaunesnius vaikus, o kurie – aukštesniųjų klasių mokinius?*

Mokinių motyvavimo pavyzdžiai katalikų tikybos pamokose

Kazlų Rūdos pagrindinės mokyklos „Elma“ mokytoja Gedutė Jakubauskienė

Teigiamai motyvavęs vertinimo pavyzdys

Paulius – vienas judriausių septintos klasės mokinių. Jis savo elgesiu nuolat atkreipia mokytojų dėmesį. Mokytojai negaili jam pastabų ir bausmių. Berniukas griežtai baudžiamas ir namuose. Tačiau bausdami mokytojai nepasiekia savo tikslo – jis ir toliau nedrausmingai elgiasi. Kartą per mano pamoką Paulius labai triukšmavo. Pristigusi kantrybės liepiau jam išeiti iš klasės. Mane nustebino mokinio klusnumas. Jis ramiai tarė: „Mane mokė gerbti vyresnius.“ Neįprotuodamas berniukas ramiai išėjo pro duris. Nustebau, nes iš šio triukšmingo neklaužados tokio klusnumo nesitikėjau. Liepiau vaikams pasakyti Pauliui, kad kitą pamoką atneštų pažymių knygelę, nes noriu įrašyti jam pastabą.

Besibaigiant kitai pamokai liepiau Pauliui atnešti pažymių knygelę. Jis vėl nuolankiai, tačiau nusiminęs atnešė knygelę ir liūdnai tarė: „Savaitę lauko nematysiu.“ Knygelėje aš įrašiau: „Pagyrimas už tai, kad Paulius moka gerbti vyresnius“. Berniukas paėmė knygelę ir už durų išgirdau jo džiaugsmingą šūksnį. Pauliaus teigiamas elgesys buvo ilgam pastiprintas, o neigiamas – nuslopintas.

Mokinius stengiuosi motyvuoti ir nepageidaujamą nemotyvuotų mokinių elgesį slopinti ar koreguoti taip:

- sutrukdydama jį;
- nuslopindama jį (nuolat jį ignoruodama ir kitus paskatindama daryti tą patį);
- skatindama norimą elgesį, priešingą nepageidaujamam (taip pasielgiau ir su Pauliumi);
- paskirdama už jį bausmę.

Mokinių motyvaciją siekiu padidinti pastiprindama norimą elgesį taip:

- pateikdama jo modelį (pavyzdį);
- paskatindama (Paulius buvo paskatintas raštišku pagyrimu);
- stengiuosi jį ugdyti pamažu (tarkim, sudarydama sutartis).

Kai mokinys nors truputį bando elgtis taip, kaip pageidauja mokytoja, reikia jį pagirti. Pagyrimas Pauliaus elgesį pastiprino ilgam.

Remiuosi psichologijos principu, kad tam tikrą elgesį pastiprinus, tas elgesys linkęs kartotis; ir, priešingai, nepastiprintas elgesys linkęs silpti ir išnykti. Tas pats principas galioja ir apskritai klasėms, o man, kaip mokytojui, tai yra dar viena priemonė mokinių motyvacijai didinti. Taikant pastiprinimo principus, svarbiausia:

- nusakyti pageidaujamą elgesį;
- numatyti atitinkamus skatinimo būdus;
- sumaniai naudoti tuos skatinimo būdus kurie stiprintų ir skatintų pageidaujamą elgesį.

Tinkamiausias mokytojo skatinimas yra pagyrimas. Tačiau reikia laikytis svarbių taisyklių, pavyzdžiui, kad pagyrimas būtų veiksmingas, reikia jį pasakyti tuoj po norimo pastiprinti veiksmo. Antai pagyrimai: „puikus darbas“, „o, kaip nuostabu“, „puiku“ nelabai paveikūs. Norimo poveikio taip pat nepasiekama giriant nenuoširdžiai.

Neigiamai motyvavęs vertinimas

Trečios klasės mokinys Renaldas nedalyvauja pamokoje, jis nedrausmingas, trukdo mokytis klasės draugams, todėl mokytojui jam nešykšti pastabų. Nors klasės mokytoja apie jo elgesį nuolat praneša tėvams, niekas nesikeičia. Berniukas savo įžūliu elgesiu reikalauja dėmesio, tačiau, jį stebėdama, matau, kokia menka jo savivertė. Renaldas iš mokytojų nieko gera nesitiki, jis nepriima teigiamo įvertinimo, demonstratyviai reikalauja „juodulio“ (mūsų mokykloje pradinėse klasėse vertinama spalvingais „pelėdžiukais“, o „juodulį“ už visišką nesimokymą vaikai gauna itin retai). Neigiami vertinimai ir pastabos jo nemotyvuoja. Mokinys maištauja ir įžūliai elgiasi net tada, kai išmoksta pamoką ir yra vertas teigiamo įvertinimo. Renaldas siekia „pelėdžiuko“ slapta išmokdamas, ką užduodu, tačiau netgi gerai atsakinėdamas kaip įvertinimo reikalauja „juodulio“.

Tikybos pamokose Renaldo motyvaciją mokytis geriausiai sekasi padidinti labai aiškiai nusakant, ką jis daro gerai ir labai gerai, ką jam pavyko padaryti puikiai. Pastebėdama kiekvieną ir menkiausią sėkmę, kiekvieną pozityvų veiksmą, jį pastiprinu trumpu konkrečiu pagyrimu. Tik išvardinusi ir įvertinusi kiekvieną gerai pavykusį veiksmą, nurodau ir įvertinu tai, kas nepavyko ir ką reikėtų keisti. Nusakau labai konkrečiai, kad mokinys aiškiai suprastų ir žinotų, ką ir kaip jis turėtų pakeisti, pataisyti. Be to, sakydama pastabą visuomet pabrėžiu tai, kas pasisekė, paaiškindama kiekvieną net nereikšmingą detalę. Tada Renaldas lengviau priima savo nesėkmę, jam kyla noras pakeisti tai, kas gerai nepavyko, kad sulauktų teigiamo įvertinimo.

Jonavos Jeronimo Ralio vidurinės mokyklos tikybos mokytojas Egidijus Živaitis

Bendraklasių darbų komentarai ir vertinimas

Devintoje klasėje nagrinėdami temą „Draugai vakar, šiandien, rytoj: kuo aš pasitikiu?“ žiūrime filmą „Bėk, Lola, bėk“. Po peržiūros skyriau namų darbą: aprašyti problemas, kurios iškeliamos filme, ir kaip jos atliepia šiandieninį jaunimo gyvenimą, nustatau kriterijų – kad būtų paminėtos ne mažiau nei trys aktualios problemos.

Kitą pamoką atsitiktine tvarka išdaliju klasės draugams sąsiuvinius ir paprašau įvertinti bendraklasio namų darbą. Kiekvienas turi atidžiai perskaityti darbą ir parašyti draugui įvertinimą: „Man patiko kaip tu aprašei... problemą“ ir „Taip pat man pasirodė svarbios... problemos, kurių tu nepaminėjai. Ką tu apie jas manai?“ Kadangi filmas daugiaplanis, o pirminis darbas atliekamas namuose, nurodomos problemos dažnai skiriasi, todėl nesunku paminėti problemas. Vėliau mokiniai rašo atsakymus ir vėl atiduoda patikrinti savo sąsiuvinius klasės draugams. Jie ir rašo galutinį įvertinimą „įskaityta“. Jei atsakymas vertintojui nepatiko, jis turi pasikalbėti su draugu ir įrodyti, kad problema verta dėmesio, o atsakymą gali parašyti kartu. Kai sutariama, tada rašoma „įskaityta“. Jei lieka laiko, mokinius paprašau pristatyti darbus ir pakomentuoti problemas. Man belieka surašyti įvertinimus į žurnalą.

Deja, šios „tarpusavio“ vertinimo sistemos negaliu taikyti didelėms klasėms, nes keitimasis darbais, susirašinėjimas ir diskusijos kelia didelį šurmulį ir darbą daro neproduktyvų. Taip pat daug priklauso nuo klasės geranoriškumo, o tose klasėse, kuriose jaučiama tarpusavio santykių įtampa, šio vertinimo irgi netaikau.

Daug keblumų kelia mokiniai, kurie neatlieka namų darbų. Paprastai sudarau grupelę (jei jų daugiau nei vienas) ir paprašau padaryti bendrą darbą. Toks draugų vertinimas dažnai paskatina labiau įsigilinti į filmą ir nagrinėjamas santykių problemas, kurias pats komentuoju remdamasis filmu ir bendru mokinių darbu.

Kaupiamojo vertinimo taikymas

Penktoje klasėje vedamas pamokų ciklas apie kitas religijas. Namų darbams vertinti paprastai taikau kaupiamojo balo sistemą: už atliktą namų darbą rašomas „pliusas“, už neatliktą „minusas“, o surinkus tris plusus rašoma „įskaityta“, trys minusus – „neįskaityta“. Šio pamokų ciklo namų darbai buvo nelabai sudėtingi: nupiešti kitų religijų simbolius ir pildyti lentelės skiltį, skirtą tam tikrai religijai.

Vienas mokinys jau buvo gavęs įvertinimą „neįskaityta“, tačiau kitą pamoką vėl gavo „minusą“. Į klausimą „Kodėl nepadarei namų darbų?“ atsakė neva pamiršęs...

Tą pačią savaitę viename renginyje jis buvo nominuotas ir gavo apdovanojimą kaip jaunas talentas, tarptautinio konkurso laureatas.

Kitą pamoką pasikviečiau jį pasikalbėti. Pasveikinau laimėjus apdovanojimą, pasakiau, kad man labai patiko jo grojimas trimitu ir tai, kad žinau, kiek daug laiko reikia sugaišti norint gerai pasiruošti tarptautiniam konkursui. Dabar, turėdamas daugiau laiko, galės labiau pasigilinti į tikybos dalyką. Smulkiau paaiškinau, ką jis turėtų padaryti, kad ištaisytų gautą „minusą“.

Dar tą pačią savaitę jis atnešė namų darbą, padaręs kur kas daugiau, nei buvo reikalaujama. Tad ir pasakiau jam, kad patiko jo darbas, o dar labiau džiugina pastangos, todėl parašysiu jam ne tikrai „pliusą“, bet ir įvertinimą „įskaityta“ už parodytą geranoriškumą.

Kitą dieną šis mokinys vėl atėjo ir paklausė, ar negalėtų išsitaisyti gauto neigiamo įvertinimo „neįskaityta“. Paaiškinau, kad negaliu iš žurnalo ištrinti to, ką parašiau, bet galėčiau greita parašyti dar vieną įvertinimą „įskaityta“, jei jis savarankiškai pasiruoš ir trumpai papasakos visai klasei apie Mozę – judaizmo pradininką.

Kitą pamoką mokinys vėl gavo įvertinimą „įskaityta“ ir vėliau visus mokslo metus negavo nė vieno „minuso“. Neįsivaizduoju, kaip galėčiau atsižvelgti į kiekvieno mokinio užimtumą ir popamokinę veiklą, tačiau puikiausiai suprantu, kaip yra svarbu žinoti, kuo gyvena mokinys ir kiek tokių galimų atvejų praleidau, visapusiškai neįvertindamas mokinio ir galbūt net atstūmęs nuo savęs ir dalyko, laikydamasis tik teisingumo ir matematinio sumavimo principų. Šiuo atveju mokiniui užteko tik elementaraus padrąsinimo ir paskatinimo, kad praeitų baimė, ir jis vėl imtų dirbti...

Jonavos Jeronimo Ralio vidurinės mokyklos vyresnioji mokytoja Inga Petrikonienė

Aktyvi grupinė veikla ir mokinio „indėlis“

Toliau pateikiami dviejų pamokų pavyzdžiai rodo, kad vertinimas – tai neatskiriama ugdymo proceso dalis, individualizuojama pagal situaciją kiekvienoje klasėje.

Pamokos tema: Konfliktų priežastys ir pasekmės mano aplinkoje

Klasės – 7b ir 7c.

Šiose klasėse tikybą pasirinko 26 septintokai (iš 32 mokinių). Prieš savaitę mokiniai grupelėmis kūrė koliažus „Konfliktas – gyvenimo dalis?“, juos pristatė savo bendraamžiams.

Pamokos uždaviniai:

- Suvokti konfliktą kaip žmonių santykių išraišką, suvokti bendravimo teikiamą džiaugsmą ir sunkumus (žinios ir supratimas).
- Išvardyti galimas konflikto priežastis ir pasekmes savo aplinkoje (žinios ir supratimas).
- Mokyti konstruktyviai elgtis konfliktinėje situacijoje, stengtis pasimokyti iš savo ir kitų žmonių klaidų, jų vengti (taikomieji gebėjimai).
- Vengti konfliktų (nuostatos).
- Svarstyti apie nuodėmę kaip konflikto priežastį ir pasekmę (analitiniai gebėjimai).

Pamoka 7 b klasėje

Mokiniai buvo supažindinti su konflikto sąvoka. Jie patys suformulavo apibrėžimą, lentoje buvo užrašyti esminiai apibrėžimo teiginiai. Pasiskirstę į grupes septintokai aptarė ir užrašė kelias konfliktines situacijas, jas pristatė savo draugams. Buvo demonstruojamas filmas „Visi nepastebėti vaikai“ (ištrauka iš filmo „Liūdnasis čigoniukas“). Mokiniai aptarė ištrauką, siūlė būdų, kaip reikėtų vengti konfliktinių situacijų, kokią poziciją šioje situacijoje užimtų krikščionis. Raštu samprotavo apie konfliktą kaip nuodėmės pasekmę.

Vertinimas

Grupinis darbas (mokiniai įvertina vieni kitus: koks buvo draugų aktyvumas grupėje, kas dirbo rezultatyviausiai).

Skatinamas aktyvumas pamokoje, palaikomas grįžtamasis ryšys, mokinys už savo veiklą pagiriamas, pasidžiaugiama jo pastebėjimais.

Individualus darbas (atkreiptu dėmesiu, kaip sekėsi mokiniui susieti konflikto ir nuodėmės sąvokas, kokių įžvalgų pastebėjo).

Įsivertinimas – mokinys parašo 3 dalykus, kuriuos suvokė šioje pamokoje.

Motyvuoja

Drąsesnieji mokiniai jaučiasi saugūs, aktyviai dalyvauja pamokoje.

Gali perteikti ir liudyti bendraamžiams savo vertybines nuostatas.

Darbas grupelėmis skatina dialogą.

Įsivertindamas mokinys gali peržvelgti, nusakyti savo nuostatas, laikyseną konfliktoje situacijoje.

Nemotyvuoja

Ramesni vaikai nenori kalbėti ir pristatyti grupės darbo klasei, tad dažniau slepiasi už aktyviųjų, tampa pasyvūs.

Pamoka 7 c klasėje

Pamoką pradėjome žaidimu „Patark“. Ankstesnėje pamokoje po koliažų pristatymų septintokai lapeliuose anonimiškai užrašė konfliktines situacijas, dažnai pasitaikančias paauglių aplinkoje.

Tad šioje pamokoje mokiniai buvo suskirstyti į 2 grupes: PROBLEMOS ir ADVOKATAI. Susėdę vienas prieš kitą poromis ir ratu, mokytojui davus ženklą, mokiniai, turintys konkrečią konfliktinę situaciją per 1 min. privalėjo ją pasakyti ADVOKATUI. Šis išklauso ir pasako išgirstos konfliktinės situacijos sprendimo būdą (1 min.). Žaidimo vedėjui davus ženklą, ADVOKATAI prieina prie kito žmogaus, turinčio jau kitą problemą.

Keliaujama tol, kol ADVOKATAI sugrįžta pas pirmąją PROBLEMĄ, nuo kurios pradėta žaisti.

Aptarimas

Mokiniai, turėję PROBLEMA, pasako, kuris patarimas (išgirstas iš ADVOKATŲ) buvo geriausias ir tinkamiausias konfliktinei situacijai išspręsti. Paaiškina – kodėl.

Mokiniai, buvę ADVOKATAIS, pasako, kuri konfliktinė situacija buvo sudėtingiausia, o kuri – neverta konflikto.

Vertinimas

Formuojamasis vertinimas (pagyrimai, komentarai, įpareigojimai)

Mokiniai jaučia mokytojo palaikymą konfliktinėje situacijoje, sudarytos sąlygos mokytis iš savo klaidų, jiems nemoralizuojama.

Mokytojas stebi kiekvieno mokinio elgesį, vertybines jo nuostatas, fiksuoja kiekvieno mokinio pažangą.

Mokiniai skatinami siekti dorinės pažangos, pabrėžiamos gerosios mokinio savybės.

Kuriamas palankus ir šiltas klasės klimatas.

Palaikomas grįžtamasis ryšys.

Motyvuoja

Mokiniai turi konkrečią užduotį pamokoje.

Mokiniai patikrina savo gebėjimą bendrauti, kaip gali padėti savo artimui konkrečioje situacijoje. Kviečiami įsitraukti į socialinę veiklą mokykloje, parapijoje, organizacijoje, religinę praktiką (melstis už draugus).

Į pamokos veiklą įsitraukia tylesni, nedrąsūs mokiniai.

Vyksta dialogas. Ieškoma bendrų sprendimų. Sprendžiami jaunimui aktualūs ir svarbūs klausimai.

Mokiniai noriai laukia kitos pamokos, didėja jų pasitikėjimas savimi, mokiniai nėra pasyvūs pamokos stebėtojai.

Nemotyvuoja

Gali atsitikti taip, kad kalbėdami poroje žaidimo metu vienas prieš kitą gali atsidurti du konfliktuojantys mokiniai. Taip pat konfliktinė situacija gali būti nesprendžiama arba sprendžiama tik paviršutiniškai.

Komentaras

Įskaitas gavo visi mokiniai. Nebuvo nė vieno, kuris nedalyvautų pamokoje ar neturėtų reikalingų pamokai priemonių.

Nesėkmė galima, jeigu nepakankamas grįžtamasis ryšys, prasti mokytojo ir mokinio santykiai. Tuomet sumenktų motyvacija, atsirastų nenoras dalyvauti pamokoje, būtų šalinamasi bendraamžių. Būtina atkreipti dėmesį, kaip nusiteikęs mokinys ateina į pamoką. Kad vaikas persiorientuotų, jam reikalinga palanki aplinka, šiltas priėmimas. Dorinio ugdymo pamokos tuo ir skiriasi, kad gyvenimas neatsiejamas nuo tikėjimo. Būtina atkreipti dėmesį į dvasinę ir emocinę mokinio savijautą. Mokytojo kompetencija ir gebėjimas sudaryti tinkamas sąlygas gali padėti mokiniui gerai jaustis ir noriai dalyvauti pamokoje.

Kauno Tado Ivanausko vidurinės mokyklos mokytoja Erika Vidmantienė

Gražiausių darbų rinkimai ir apdovanojimai

Tikybos pamoka 1 klasėje

Pamokos tema: Angelas Sargas

Pamokos uždaviniai:

1. Mokiniai prisimins Dievo kūrinis, kurių negali pamatyti akimis.
2. Daugiau sužinos, kas yra angelai.
3. Mokysis dailiai nuspalvinti, iškirpti ir priklijuoti angelo atvaizdą savo sąsiuvinyje.

Mokomoji veikla

Pamokos pradžioje mokiniai pasidalijo patirtimi, ką jie žino apie angelus. Vėliau skambant tyliai muzikai išklausė pasakojimą ir sužinojo, kad angelai – tobuliausi Dievo kūriniai, neturintys kūno. Kiekvienam žmogui Dievas skyrė globojantį ir saugantį Angelą Sargą.

Mokiniams buvo parodyti įvairūs darbeliai, vaizduojantys Angelą Sargą: karpiniai, piešiniai, molinės statulėlės. Tuomet mokiniams buvo duoti nukopijuoti piešiniai su angelais ir pateikta užduotis juos ne tik gražiai nuspalvinti, bet ir iškirpus priklijuoti į sąsiuvinį.

Prieš pradėdami darbą mokiniai apžiūrėjo praėjusių metų gražiausius darbelius ir bandė išsakyti, ko reikia, kad jų piešinėliai būtų puikiai įvertinti. Taip pat mokiniai sužinojo, kad klasėje

bus surengtas sukurtų angelų konkursas, o trijų gražiausių darbelių autoriai – apdovanoti (likusiems – paguodos prizai).

Vertinimas

Mokiniai buvo prašomi įsivertinti savo darbėlį pagal sutartus kriterijus („šviesoforo spalvos“ : žalia – puikiai, geltona – gerai, raudona – patenkinamai). Kai mokiniai įsivertino savo darbus, tuomet jie buvo surinkti ir paprašyta kiekvieną rodomą piešinėlį įvertinti atitinkama spalva (vaikams nebuvo sakoma, kieno piešinėlis, todėl jie vertino ne „draugus“, o įdėtą darbą, kruopštumą). Trys angelai, kurie daugiausia įvertinti žalia spalva, buvo paskelbti gražiausiais, o jų autoriai apdovanoti lipdukų rinkiniais, o likusiesiems į pasiekimų knygeles buvo įrašyti pagyrimai ir įklijuota po vieną lipduką. Mokiniai liko patenkinti.

Komentaras

Mūsų mokykloje 1–4 klasių mokinių pasiekimai fiksuojami dienoraščiuose. Knygelėse vertinama simboliais: „besišypsantis veidelis“ – puiku, „liūdintis veidelis“ – reikia pastangų. Tačiau ilgainiui mokiniai pripranta prie tokio vertinimo ir nebekreipia dėmesio, koks tas veidelis – besišypsantis ar liūdintis. Todėl būtina vertinimą keisti.

Šiame mano pateiktame pavyzdyje pasirinktas vertinimo būdas pasiteisino, nes mokiniai šį darbėlį atliko daug mieliau ir kruopščiau, žinodami, kad jį vertins bendramoksliai, o ne aš. Tai pirmokams labai patiko, nes vertindami mokiniai patvirtino, kad pasiekimus lemia gerai, atsakingai atliktas darbas. Ypač atkreipiau dėmesį, kad labiausiai stengėsi ir geriausius įvertinimus gavo tie mokiniai, kurie paprastai pasyviai dalyvauja pamokose, atmestinais atlieka pateiktas užduotis, turi elgesio problemų. Šiuo atveju geriausių darbų įvertinimas didino mokinių norą veikti, kėlė motyvaciją, ypač tų, kurie klasėje laikomi „tinginukais“ arba „nieko nemokančiais“. Baiminausi, kad šis „apdovanojimas“ nesukeltų klasėje priešiško, bet mokiniai suprato, kad puikius įvertinimus gali gauti ne tik geriausiai besimokantys, bet ir tie mokiniai, kuriems sunkiau sekasi. Manau, tinkamai numačius įvertinimus, galima paskatinti net ir „blogiausius“ mokinius pakeisti savo elgesį.

Klaidas išsitaikanti klasė

Tikybos pamokų pavyzdžiai VII klasėje

Uždaviniai:

1. Mokiniai nusakys galimas nūdienos nesutarimų priežastis.
2. Išsiaiškina nuomonės, dialogo, nepritarimo, konflikto sąvokas.
3. Mokysis ieškoti įvairių būdų, kaip išvengti konfliktų arba jau įsiplieskusius konfliktus spręsti kuo taktiškiau.
4. Stengsis suvokti savo kaip brolio (sesers) vaidmenį ir atsakomybę.

Pamokos tema: Nesutarimai mūsų gyvenime

Mokomoji veikla

Tema padalijama į tris potemes: 1. Nuomonės, dialogo, nepritarimo, konflikto sąvokos ir jų kilmė. 2. Nesutarimų ir konfliktų pagrindinės rūšys. 3. Pykčio ir kitų ydų pasekmės sau ir aplinkiniams. Mokiniai suskirstomi į tris grupes: kiekvienas išsitraukia kortelę, kurioje parašytas skaičius „1“, „2“ arba „3“. Kiekviena grupė susiburia prie atskiro stalo. Iš pateiktų šaltinių maždaug po 10 minučių mokosi vienos potemės ir užsirašo pagrindinius dalykus, kurie yra patikrinami. Tada kiekviena grupė pristato savo potemę kitoms grupėms ir užduoda klausimų iš savo potemės. Taigi mokinių grupės turi atsakyti į klausimus per tam tikrą laiką. Grupė, kuri užduoda klausimus, įvertina kitų grupių atsakymus pagal susitartus kriterijus. Paskui kiekviena grupė iškelia sau klausimą, kaip jie veikė kaip grupė, pavyzdžiui: Kokiais būdais mūsų grupė gerai dirbo kartu? Kaip galėtume kitą kartą dirbti geriau?

Vertinimas

Vertinamas aktyvus mokinių dalyvavimas atsakant į pateiktus klausimus, nuomonės argumentavimas. Grupės mokinių atsakymai vertinami taip: „+“ (puikiai), „?“ (netikslūs atsakymai) arba „-“ (nerodoma pastangų atsakyti į klausimus). Kiekvienas grupės narys pagal pateiktus kriterijus įvertina savo darbo indėlį. Tuomet grupė, surinkusi daugiausia plusų, sulaukia garsių ovacijų ir plojimų. Mokiniais pabrėžiama, kad galutinis įvertinimas (įskaita) bus kitą pamoką, kai jie atliks kūrybinį darbą aptartomis temomis.

Pamokos tema: Konfliktai

Mokomoji veikla

Trumpai aptariama, pakartojama praėjusios pamokos tema. Pasidalijama įspūdžiais, kas patiko ir ką naujo sužinojo. Pateikiama kūrybinė užduotis toms pačioms grupėms: iš nurodytų spaudos leidinių surasti, iškirpti paveikslėlius ir sukurti koliažą „Konfliktinės situacijos“ (lapo centre), galimi sprendimo būdai (lapo pakraščiuose). Baigus darbą, kiekviena grupė pristato savo koliažą ir įvertina kiekvieno nario indėlį atliekant užduotį.

Vertinimas

Vertinamas aktyvus mokinių įsitraukimas į grupės darbą (vertina grupės nariai), kūrybingumas ir originalumas, aktyvus atsakinėjimas į kitų grupelių pateiktus klausimus. Klausama ne tik tų, kurie aktyviai kelia ranką, bet ir tų, kurie nėra aktyvūs. Visiems mokiniams už darbą parašomas vertinimas „įskaityta“ į dienyką.

Komentaras

Mūsų mokykloje 5–12 klasių mokinių tikybos pasiekimai vertinami įskaita, kuri gaunama kaupiamuoju būdu, t. y. per mėnesį mokinytis turi gauti vieną įvertinimą „įskaityta“. Įprastai parengdavau klausimus, į kuriuos mokiniai atsakydavo raštu. Pastebėjau, kad tai neigiamai veikia mokinių emocijas: jie nervinasi, baiminasi, blaškosi gavę klausimus, garsiai širšta. Todėl pradėjau ieškoti kitokių vertinimo būdų ir formų, juos stengiuosi pritaikyti pagal klasės mokinių gebėjimus.

Šiame pateiktame pavyzdyje vertinimo būdai pasiteisino ne tik 7 klasėje, bet ir kitose klasėse. Visų pirma toks vertinimas palengvina mokytojo darbą: nereikia darbų neštis namo, juos taisyti, taupomas laikas. Džiaugiuosi, kad mokiniai noriai įsitraukia į tokį vertinimo procesą: savęs vertinimą, padarytų klaidų analizavimą, kitų vertinimą. Grupinis darbas skatina dalyvavimo ir atsakomybės jausmą, geresnis grįžtamasis ryšys, mokiniai yra labiau motyvuoti prisidėti prie darbo, atsitiktine tvarka suskirsčius mokinius į grupes išvengiama subjektyvaus vertinimo dėl galimos draugystės, mokiniai skatinami pasitarti su draugų grupe, kad tinkamiau suformuluotų atsakymus. Septintokams šis metodas patiko. Jie sakė, kad sudėtingiausia buvo „sugalvoti gerą teisingą klausimą“, o naudingiausia – kūrybinė užduotis – sukurti koliažą. Tad mokiniai dirbdami grupėse išmokė vienas kitą savo potėmės, paaiškindami visus svarbiausius dalykus. Toks metodas ne tik paskatino sutelkti dėmesį užduočiai, bet ir kėlė mokymosi motyvaciją.

Sedos Vytauto Mačernio gimnazijos mokytoja Lina Kazragienė

Dėmesys mokinio nuomonei ir asmenybei

Bendraudama su mokiniais stengiuosi juos įtraukti į lygiavertį dialogą. Pavyzdžiui, jei mokinys ateina nenusiteikęs klausytis pamokos ir savo elgesiu bando atkreipti dėmesį į save, mokytojas turėtų pradėti su juo dialogą, kurio metu išsiaiškina, kas jį domina, ir leisti išsakyti nuomonę apie diskutuojamą temą. Kadangi tokie mokiniai stengiasi prieštarauti, tuo pasinaudoju, kad įtraukčiau visus mokinius į diskusiją. Diskusijos metu dalyvaujant visiems mokiniams ir mokytojui išsiaiškinama tiesa. Mokinius teigiamai vertinti reikėtų vien todėl, kad jis turi savo nuomonę ir moka ją apginti, mokosi suprasti kitus ir juos išklausyti. Jei toks mokinys nebus skatinamas ir paliktas nuošalyje, jis praras motyvaciją ir trukdys kitiems mokytis.

Mokytojas turėtų kuo geriau pažinti savo mokinius, vertinti juos kaip asmenybes, nes mokiniai tai jaučia ir atsako tuo pačiu.

Vilniaus Barboros Radvilaitės pagrindinės mokyklos mokytoja Laura Buterlevičienė

Informatyvūs pagyrimai

Per tikybos pamoką mokinius motyvuoja tai, kad jų sudėtingi atsakymai yra įvertinami ne tiesiog pagyrimu „Šaunuolis“, bet suteikiant informatyvų grįžtamąjį ryšį, pavyzdžiui: „Labai ačiū! Tu seki naujienas, žinai naujausius mokslo pasiekimus. Moki įvertinti vertybiniu požiūriu. Tu kalbi būtent taip, kaip ir geriausi šios srities specialistai“ ir panašiai.

Vertinimo individualizavimas

Trečiokams buvo skirta namų užduotis – iš tėvų sužinoti, kurioje bažnyčioje ir kada jie buvo krikštyti, kokių vardų. Buvo susitarta, kad vertinsiu už pasiruošimą. Per atsiskaitymą pusė klasės buvo užmiršusi arba neturėjo progos tėvų paklausti užduoties atsakymo. Šiuo atveju puikiai įvertinau tik tuos, kurie buvo pasiruošę, bet būtent jie nusivylė, kad tie, kurie nepasiruošė, nebuvo įvertinti „neįskaityta“. Kitą pamoką ar iki jos skolininkai atliko užduotį ir buvo įvertinti.

Mokytojui neretai neaišku, vertinti paliekant progą pasitaisyti ar iš karto neįskaityti už nepasirengimą, ypač tada, kai mokiniai galėjo užduotį atlikti, nes visi yra pakrikštyti. Taip vertindama turiu nustatyti „gerą“, „geresnę“ ir „geriausią“ įskaitą arba taikyti grupinį įsivertinimą.

Vilniaus Riešės vidurinės mokyklos mokytoja Agnė Pujanauskienė

Dorinis ugdymas iš kitų mokomųjų dalykų išsiskiria savo specifika, t. y. didžiąją dalį užima ne žinios ar gebėjimai, bet vertybinės nuostatos, kurias labai sudėtinga ar net neįmanoma pamatuoti. Todėl labai svarbu taikyti tokį dalyko vertinimą, kuris mokinius skatintų visapusiškai domėtis dalyku ir iš tų žinių semtis gerosios patirties, kuri pereitų į jų gyvenimą.

Paminėsiu du pavyzdžius, kurių vienas gali didinti mokinių mokymosi motyvaciją, o kitas priešingai – nemotyvuoti mokinių.

Mokytojo atsakymas laišku

Vienas svarbiausių momentų dorinio ugdymo vertinimo procese – mokinio atlikto darbo ar užduoties įvertinimas laiško forma, t. y. kai perskaitęs užduotį mokytojas surašo mokiniui teigiamybės ir tobulintinas sritis. Tai mokiniams yra itin svarbu.

Reikia atkreipti dėmesį, kad labai svarbu laišką pradėti kreipiniu, t. y. mokinio vardu, pavyzdžiui, Jonai, ačiū už darbą, jame įžvelgiu labai gražias ir išsamias mintis.... Kaip manai, kaip tu elgtumeisi savo tėvelio vietoj ir kaip jaustumėisi, jei būtum mamos vietoj ir žinotum, kad sūnus tau kaskart meluoja?.. (Šis pavyzdys pateiktas iš temos „Tėvų ir vaikų santykiai“).

Mokiniai laiškus priima labai nuoširdžiai, šitaip vertindamas mokytojas gali net susidraugauti su „sunkiausiai“ klasėje mokiniams, nes jie pasijunta svarbūs. Šis būdas padeda individualizuoti vertinimą, nes visi mokiniai gali pasitikėti savimi ir tikisi, kad mokytojas parašys ką nors gero. Svarbi mokytojo kompetencijos dalis – išskirti teigiamybės, o paskui kelti retorinius klausimus, apeliuoti į jausmus ir atkreipti dėmesį į konkrečius pavyzdžius, nurodyti tobulintinas sritis, veiklas, elgesį ir nuostatas.

Pagarba mokinio privatumui

Mokytojui pateikus užduotį, kuri galėtų būti susijusi su mokinio asmeniniais išgyvenimais ir dalijimusi patirtimi, būtina paaiškinti, kaip bus tikrinamas darbas.

Galimi šie tikrinimo ir vertinimo būdai:

- tai, ką parašėme, visi perskaitome garsiai;
- surenkami mokinių sąsiuviniai, kurioje atlikta užduotis, mokytojas perskaito ir įvertina;
- mokiniai porose perskaito vienas kito užduotį ir įvertina tai, ką parašė;
- norintieji perskaito savo atliktą užduotį garsiai, o kitų peržiūri mokytojas.

Reikia atkreipti dėmesį, kad esė, rašinėlių, dienoraščių ir kitų asmeninio pobūdžio užduočių tikrinti ir vertinti visiškai netinka nei pirmu, nei trečiu būdais, nes mokinys, rašęs asmeniškai ir nuoširdžiai, gali daugiau to nebedaryti, nes baiminsis, kad reikės garsiai reikšti mintis, o tai jam gali kelti baime, norą užsisklęsti savyje ir mažinti motyvaciją.

Taigi teikiant mokiniams minėtą asmeninio pobūdžio užduotį, būtina pabrėžti, kad šio darbo nereikės garsiai skaityti, jei tik mokiniai nenorės. Patys mokiniai galės pasirinkti, koks tikrinimo ir vertinimo būdas jiems atrodys tinkamiausias iš nurodytų.

Vilniaus Tuskulėnų vidurinės mokyklos mokytoja Loreta Keršytė

Teisingas atlygis – „dėlionė“

Dirbant pradinėse klasėse labai tinkamas šis vertinimo metodas: vaikai už teisingai atliktą užduotį gauna dėlionės detalę. Pastebėjau, kad tuomet jie siekia kuo geriau atlikti užduotį, nes nuo jų pastangų priklauso, kiek dėlionės detalių gaus.

Sumuojamasis balas

Dirbant aštuntose klasėse puikiai tiko metodas, kai mokiniams per pamoką skiriama apie 15 minučių laiko pristatyti draugams kokią nors temą. Jie iš anksto parengia teorinę medžiagą ir užduotis. Pamokos pabaigoje vertinama trejopai: mokiniai patys save įvertina, kiekvieną iš jų vertina draugai ir mokytojas. Sumuojama, dalijama iš trijų ir gaunamas bendras balas. Tai skatina mokinius domėtis dalyku ir geriau pasirengti pamokoms. Taip pat skatina stengtis geriau pažinti bendraamžius ir pristatyti temą taip, kad klasės draugams būtų įdomu ir naudinga. Mokiniai geriau supranta, kaip sudėtinga objektyviai įvertinti save ir kitus mokinius, todėl pagarbiau vertina mokytojo darbą.